

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

آبر کامو در ایران

دکتر محمدرضا فارسیان
عضو هیئت علمی دانشگاه فردوسی مشهد
فاطمه قادری

سرشناسه: فارسین، محمدرضا، ۱۳۴۹ -
 عنوان و نام پدیدآور: آلبر کامو در ایران / محمدرضا فارسین، فاطمه قادری.
 مشخصات نشر: مشهد: دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات، ۱۳۹۸.
 مشخصات ظاهری: ۳۲۰ ص.
 فروست: انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد؛ ۷۴۸.
 شابک: ISBN: 978-964-386-439-2
 وضعیت فهرست‌نویسی: فیبا.
 یادداشت: کتابنامه، نمایه.
 موضوع: کامو، آلبر، ۱۹۱۳ - ۱۹۶۰ م. -- نقد و تفسیر.
 Camus, Albert -- Criticism and interpretation.
 موضوع: داستان‌های فرانسه -- قرن ۲۰ -- تاریخ و نقد.
 موضوع: French fiction -- 20th century -- History and criticism.
 موضوع: داستان‌های فارسی -- قرن ۱۴ -- تاریخ و نقد.
 موضوع: Persian fiction -- 20th century -- History and criticism.
 شناسه افزوده: قادری، فاطمه، ۱۳۷۶ -
 شناسه افزوده: قدیریان، اندیشه، ۱۳۵۷ -
 شناسه افزوده: دانشگاه فردوسی مشهد، انتشارات.
 رده‌بندی کنگره: PQ۲۴۳۴
 رده‌بندی دیویی: ۸۴۸/۹۱۴۰۹
 شماره کتابشناسی ملی: ۶۰۸۹۹۳۳

آلبر کامو در ایران

پدیدآورندگان: دکتر محمدرضا فارسین؛ فاطمه قادری
 ویراستار ادبی: دکتر اندیشه قدیریان
 مشخصات: وزیری، ۲۰۰ نسخه، چاپ اول، تابستان ۱۳۹۹
 چاپ و صحافی: چاپخانه دقت
 بها: ۵۵۰/۰۰۰ ریال
 حق چاپ برای انتشارات دانشگاه فردوسی مشهد محفوظ است.

انتشارات
۷۴۸

مراکز پخش:

فروشگاه و نمایشگاه کتاب پردیس: مشهد، میدان آزادی، دانشگاه فردوسی مشهد، جنب سلف یاس
 تلفن: ۳۸۸۰۲۶۶۶ - ۳۸۸۳۳۷۷۷ (۰۵۱)
 مؤسسه کتابیران: تهران، خیابان کارگر جنوبی، خیابان لبافی‌نژاد، بین خیابان فروردین و اردیبهشت،
 شماره ۲۳۸، تلفن: ۶۶۴۹۴۴۰۹ - ۶۶۴۸۴۷۱۵ (۰۲۱)
 مؤسسه دانشوران: تهران، خیابان انقلاب، خیابان منیری جاوید (اردیبهشت) نبش خیابان نظری، شماره ۱۴۲
 تلفکس: ۶۶۴۰۰۲۲۰ - ۶۶۴۰۰۱۴۴ (۰۲۱)

<http://press.um.ac.ir>

Email: press@um.ac.ir

فهرست مطالب

۸	پیشگفتار.....
۱۵	فصل ۱. نظریه پذیرش در ادبیات تطبیقی.....
۱۵	بخش اول: ادبیات تطبیقی.....
۱۵	پیشینه.....
۱۷	تعریف.....
۲۰	بخش دوم: نظریه پذیرش.....
۲۶	افق انتظار.....
۳۰	نظریه پذیرش و تاریخ ادبیات.....
۳۱	نظریه پذیرش و ادبیات تطبیقی.....
۳۳	فصل ۲. کامو، نویسنده‌ای روشن بین.....
۳۳	بخش اول: پرومته عصر.....
۴۳	بخش دوم: آینده‌ها.....
۴۳	نوشته‌های الجزایر.....
۴۳	پوچی.....
۴۳	طغیان.....
۴۳	تنهایی.....
۴۳	رساله‌های دیگر.....
۴۴	وقایع نگاری.....
۴۴	نمایش نامه‌های اقتباس شده از دیگر نویسندگان.....
۴۴	دیگر آثار.....
۴۵	گزیده آثار.....
۴۵	أ. رمان‌ها.....
۴۵	بیگانه (۱۹۴۲).....
۶۲	طاعون (۱۹۴۷).....

۶۳.....	سقوط (۱۹۵۶).....
۶۶.....	مرگ خوش (۱۹۳۹).....
۶۷.....	آدم اول (۱۹۹۴).....
۶۸.....	ب. نمایش نامه‌ها.....
۷۴.....	کالیگولا (۱۹۴۲).....
۷۶.....	رکونیم برای یک راهبه (نماز میت برای راهبه) (۱۹۵۶).....
۸۰.....	سوئ تفاهم (۱۹۴۴).....
۸۲.....	حکومت نظامی (۱۹۴۸).....
۸۳.....	عادل‌ها (راستان، صالحان، دادگران) (۱۹۵۰).....
۸۴.....	تسخیرشدگان (جن زدگان) (۱۹۵۹).....
۸۵.....	یک مورد جالب (۱۹۵۵).....
۸۵.....	ج. دیگر آثار.....
۸۵.....	افسانه سزیف (۱۹۴۲).....
۸۷.....	پشت‌ورو (۱۹۳۷).....
۹۵.....	عیش (عروسی‌ها) (۱۹۳۹).....
۹۶.....	انسان طاغی (انسان شورشی، مرد طاغی، عصیانگر) (۱۹۵۱).....
۱۰۱.....	یادداشت‌ها (۱۹۳۵-۱۹۵۹).....
۱۰۳.....	تبعید و سلطنت (۱۹۵۷).....
۱۰۴.....	چند نامه به دوست آلمانی (۱۹۴۵).....
۱۰۵.....	فرم و معنا.....
۱۰۸.....	نخستین جرقه‌های نویسندگی.....
۱۱۳.....	ویژگی شخصیت‌ها در داستان‌های کامو.....
۱۱۵.....	نظر منتقدان اروپایی درباره کامو.....
۱۱۶.....	بخش سوم: رشته‌های اندیشه.....
۱۱۷.....	کامو و اگزستانسیالیسم.....
۱۲۶.....	ابسوردیسم کامویی.....

۱۳۹.....	فصل ۳. تقابل اندیشه‌ها
۱۳۹.....	بخش اول: تاریخچه ترجمه آثار فرانسوی در ایران.....
۱۳۹.....	ادبیات ایران و ترجمه.....
۱۴۰.....	تاریخچه ترجمه آثار فرانسوی در ایران.....
۱۴۳.....	سیر ترجمه آثار فرانسوی در ایران.....

- بخش دوم: جلوه‌های حضور کامو در ایران ۱۴۴
- پذیرش مترجمان از آثار داستانی (آمار ارائه شده براساس آمار کتابخانه ملی ایران است). ۱۴۵
- بیگانه (Étranger) ۱۴۵
- طاعون (La Peste) ۱۴۹
- سقوط (La Chute) ۱۴۹
- مرگ خوش (La mort heureuse) ۱۵۰
- آدم اول (Le premier homme) ۱۵۱
- نمایش نامه‌ها ۱۵۱
- کالیگولا (Caligula) ۱۵۱
- رکونیم برای یک راهبه (Requime pour une nonne) ۱۵۲
- سوء تفاهم (Le malentendu) ۱۵۲
- حکومت نظامی (شهربندان) (État de siege) ۱۵۳
- عادل‌ها (Les justes) ۱۵۴
- تسخیرشدگان (Les Possédés) ۱۵۵
- یک مورد جالب (Un cas intéressant) ۱۵۵
- ج. دیگر آثار ۱۵۶
- افسانه سیزیف (Le Mythe de Sisyphe) ۱۵۶
- پشت‌ورو (L'envers et l'endroit) ۱۵۶
- عیش (Noces) ۱۵۷
- انسان طاعنی (L' Homme révolté) ۱۵۷
- یادداشت‌ها (Carnets) ۱۵۸
- تعیید و سلطنت (L' Exil et le Royaume) ۱۵۸
- چند نامه به دوست آلمانی (Lettres à un ami allemand) ۱۵۹
- تابستان الجزایر (L' été à Alger) ۱۵۹
- دلهره هستی ۱۵۹
- مرد خاموش (La femme adultère) ۱۶۰
- قاتلان مشکل پسند (Assassinat post-mortem) ۱۶۰
- نوادگان خورشید (Les postérités du soleil) ۱۶۰
- عشق به زندگی (مجموعه داستان) (L' amour de vivre) ۱۶۱
- تعهد اهل قلم ۱۶۱
- شادی‌ها و ناکامی‌ها ۱۶۲
- روژه مارتن دوگار (Roger Martin Du Gard) ۱۶۲

۱۶۲	فلسفه پوچی.....
۱۶۳	وقایع نگاری‌های الجزایر (Chroniques algériennes).....
۱۶۳	تابستان (l'Été).....
۱۶۴	دریای نزدیک (La mer au plus près).....
۱۶۴	آثاری که نوشته‌های چندین نویسنده در آن ترجمه شده است.....
۱۶۵	آثار ترجمه شده درباره کامو.....
۱۶۶	آثار تألیف شده درباره کامو.....
۱۶۶	کامو و مطبوعات ایران.....
۱۷۲	آثار چاپ شده در مجلات.....
۱۷۵	مقالات.....
۱۷۶	مقاله‌های مبتنی بر فلسفه آلبر کامو.....
۱۷۷	مقاله‌های مبتنی بر زندگی و آثار آلبر کامو.....
۱۷۸	مقاله‌های مبتنی بر آلبر کامو و نویسندگان دیگر.....
۱۸۰	پایان نامه‌ها.....
۱۸۰	موضوع پایان نامه‌ها.....
۱۸۰	پایان نامه‌های مبتنی بر آثار کامو.....
۱۹۷	پایان نامه‌های مبتنی بر فلسفه کامو.....
۲۰۴	پایان نامه‌های تطبیقی مبتنی بر کامو و نویسندگان دیگر.....
۲۰۴	کامو و نویسندگان فارسی زبان.....
۲۰۷	کامو و نویسندگان غیرفارسی زبان.....
۲۰۹	پایان نامه‌هایی که ترجمه آثار نوشته شده درباره کامو هستند.....
۲۱۰	پایان نامه‌های ایرانیان خارج از کشور.....
۲۱۳	پژوهش‌های تطبیقی در ایران.....
۲۱۴	بیگانه در دانشگاه‌های ایران.....
۲۱۵	بخش سوم: پذیرش مترجمان و مراکز نشر.....
۲۱۵	مترجمان.....
۲۲۰	ناشران.....
۲۲۲	بخش چهارم: پذیرش روشن فکران، نویسندگان و شاعران ایرانی.....
۲۲۲	۱- کامو و روشن فکران ایرانی.....
۲۳۷	علی شریعتی (۱۳۱۲-۱۳۵۶).....
۲۳۹	صادق هدایت (۱۲۸۱-۱۳۳۰).....
۲۴۴	جلال آل احمد.....

۲۴۷	خانلری (۱۲۹۲-۱۳۶۹) و مجله سخن.....
۲۵۰	۲- کامو و نویسندگان ایرانی.....
۲۵۴	۳- کامو و شاعران ایرانی.....
۲۵۴	شاعران ایرانی و سیزیف.....
۲۵۵	مصطفی رحیمی.....
۲۵۷	احمد شاملو.....
۲۶۴	محمدرضا شفیعی کدکنی.....
۲۶۴	چرخ چاه (سیزیف ایرانی).....
۲۶۵	پرسش.....
۲۶۵	خطابه در حضور مرگ.....
۲۶۶	مهدی اخوان ثالث.....

۲۶۹	فصل ۴. از دریافت تا پذیرش
۲۸۰	بررسی دلایل پذیرش کامو در ایران.....
۲۸۱	أ. شکوفایی ژانر رمان.....
۲۸۳	ب. گرایش و میل عمومی به دانستن و آموختن.....
۲۸۳	ج. سرخوردگی و نومییدی حاکم بر مردم و تعالی یافتن تحرک.....
۲۸۷	پذیرش نمایش نامه‌های کامو در ایران.....
۲۸۹	تغییر و تحولات در میزان پذیرش آثار کامو در طی سال‌ها.....
۲۹۱	بازترجمه آثار کامو.....

۲۹۷	کتابنامه
۳۰۵	نمایه اشخاص
۳۱۷	نمایه موضوعی

پیشگفتار

از میان نویسندگان غیرایرانی قرن بیستم میلادی که آثارشان به زبان فارسی ترجمه شده است، تنها تئ چند با اقبال وسیع اهالی فرهنگ و ادب ایران زمین مواجه شده‌اند که بی‌تردید، آلبر کامو (۱۹۱۳-۱۹۶۰)، ادیب اندیشمند فرانسوی، از مهم‌ترین آنهاست.

او که در ۴۴ سالگی به دریافت جایزه نوبل ادبی نائل گردید، از متفکرانی است که خود را فیلسوف نمی‌داند، اما با طرح گسترده آرای فلسفی در آثارش، بیش از آنکه یک نویسنده محسوب شود، یک فیلسوف به‌شمار می‌آید.

وی بیش از نویسندگان هم‌روزگار خویش، درباره مفهوم «پوچی» سخن گفته و در تفهیم آن به مخاطب، کوششی بلیغ نشان داده است. آنچه فلسفه پوچی کامو را از پوچی عوامانه‌ای که با خودکشی گره خورده است متمایز می‌سازد، نتایجی است که از این تفکر حاصل می‌شود. از جمله این دستاوردها، دعوت از مخاطب برای برخورداری از جهان و مغتنم شمردن فرصت زندگی است. بنابراین کامو با وجود پرداختن به مسئله پوچی، نه تنها مشوق خودکشی نیست، بلکه به زیستن نیز تشویق می‌کند. از سوی دیگر، برخی او را اگزیستانسیالیست می‌شمارند که با توجه به اظهارات شخص نویسنده و ادله‌ای که کاموپژوهان اقامه می‌کنند، صحت ندارد.

کامو از جمله نویسندگانی است که افزون‌بر شهرت در فرانسه، در سایر نقاط جهان نیز ادیبی سرشناس محسوب می‌گردد. او نویسنده‌ای بوده که در دوران جنگ جهانی دوم، یعنی همان سال‌هایی که با مشاهده مرگ میلیون‌ها نفر، مفهوم «پوچی زندگی» در ذهن اروپاییان، قوت می‌گرفت، به یاری انسان شتافت و ضمن ارائه تعریفی از «پوچی»، تلاش کرد تا انسان را با زندگی پیوند دهد. این تلاش‌های انسان‌دوستانه و آثاری که با این نیت به نگارش درآمده بودند، سبب گردید تا کامو به سرعت، مشهور شود و در مدت زمانی کوتاه، آوازه‌اش به بیرون از مرزهای فرانسه نیز گسترش یابد.

تا به امروز پژوهش‌های زیادی درباره آلبر کامو صورت گرفته است، اما همواره جای پژوهشی درخصوص علل پذیرش و مقبولیت او در ایران براساس **نظریه پذیرش** که از زیر شاخه‌های مکتب فرانسوی ادبیات تطبیقی است، خالی بوده است.

گفتنی است که رویکرد ویژه پژوهشگران ایرانی به کامو و نیز علاقه شخصی نگارندگان کتاب حاضر به این نویسنده بلندآوازه، بهانه خلق اثری بدیع و مستقل گردید تا به‌موجب آن، جایگاه ادبی و

اندیشه‌ورزانه این ادیب شهیر در مجامع ادبی و علمی و روشن‌فکری ایران بررسی شود. در این پژوهش بر آن شده‌ایم تا پس از گردآوری آمار و اطلاعات مربوط به شرایط فکری و فرهنگی دورانی که در آن، جامعه ایرانی با کامو آشنا شده‌اند، به پرسش‌های زیر پاسخ دهیم:

- نمودهای پذیرش آثار آلبر کامو در جامعه ایرانی چیست؟
 - دلایل مقبولیت و پذیرش آثار آلبر کامو در ایران چه بوده است؟
 - چرا رمان‌های کامو بیش از سایر آثار او در ایران مورد توجه واقع شده‌اند؟
 - آثار آلبر کامو پس از ترجمه، بر شاعران و نویسندگان ایرانی چه تأثیری داشته‌اند؟
 - وضعیت اقبال به کامو در میان جامعه روشن‌فکری ایران چگونه است؟
- ترجمه‌سی اثر از کامو، (شامل رمان، نمایش‌نامه، مقاله، آثار فلسفی و...) که اغلب آن‌ها توسط چندین مترجم، پارسی‌گردانی و بازترجمه و بازنشر شده‌اند، از نشانه‌های ضمنی پذیرش و مقبولیت آثار کامو در ایران هستند.

پذیرش آثار کامو در ایران به عوامل گوناگونی بستگی دارد که برخی از آن‌ها را در ذیل برمی‌شماریم:

- أ. شهرت بسزای کامو در زبان مقصد و نفوذ این شهرت به خارج از مرزهای کشورش
- ب. شناخت برخی از نویسندگان، روشن‌فکران و پژوهشگران ایرانی از نویسنده و روشن‌فکر مشهور فرانسوی، ژان پل سارتر، و ارتباط تنگاتنگ و صمیمانه کامو با این نویسنده
- ج. شناخت برخی از نویسندگان، روشن‌فکران و پژوهشگران ایرانی پیش از انقلاب از آثار او
- د. وجود جریان‌های ادبی مشابه در ایران و ذوق فرهنگی ایرانیان در پذیرش آثار وی
- ه. آشنایی اکثر نهادها و مراکز ادبی با آثار وی
- و. میزان شهرت مترجمان آثار کامو در فرهنگ مقصد

درمورد توجه ایرانیان به رمان‌های کامو می‌توان گفت که با توجه به سیاست‌های ایران در آن دوران و محدودیت‌های فراوان نویسندگان، مترجمان و مراکز نشر، آثاری که صراحتاً به بیان فلسفه می‌پرداختند و مشوق حرکت و شورش بودند، نه تنها مجوز نشر نمی‌یافتند، بلکه نویسندگان و مترجمان آن‌ها نیز به مجازات محکوم می‌شدند. این خود، دلیلی است که رمان‌های فلسفی کامو، بیش از دیگر آثار او در ایران مورد توجه باشند. از دیگر سو می‌توان به علاقه ایرانیان به متون داستانی اشاره کرد. البته باید به این نکته توجه داشت که در پذیرش رمان‌های کامو، صرفاً نوع نگارش این نویسنده، علاقه‌برانگیز نبوده، بلکه کشش ذاتی ایرانیان به داستان نیز در استقبال از رمان‌های وی نقش داشته است. علاوه بر عوام، نویسندگان و روشن‌فکران ایرانی نیز از وی تأثیر پذیرفته‌اند. با مطالعه و بررسی آثار نویسندگانی که در ایران دنباله‌رو فلسفه پوچی بوده‌اند، به روشنی می‌توان دریافت که اکثر این افراد تحت تأثیر مستقیم یا غیرمستقیم کامو و آثار وی قرار داشته‌اند. از سویی دیگر، کامو یکی از نویسندگان اندیشمند فرانسوی است که همواره مشوق

انسان برای تحرک و عصیان بوده است و همین اندیشه‌های او با توجه به جو سیاسی ایران در آن دوره سبب گردید تا توجه جامعه روشن فکری ایران به وی جلب شود.

درباره آلبر کامو و آثارش در جامعه علمی و دانشگاهی ایران، پژوهشگران هم به صورت تطبیقی با شاعران و نویسندگان ایرانی و غیرایرانی و هم درباره موضوعات مختلف و مضامین آثار او، مقالات و پایان‌نامه‌های بسیاری نوشته‌اند، اما جایگاه او و آثارش در ایران تاکنون بررسی نشده است. از آنجایی که اساس این پژوهش بر نظریه «پذیرش» استوار است، به برخی آثاری که در آن‌ها به مباحث نظریه پذیرش پرداخته شده است، اشاره می‌کنیم:

۱. اکثر نویسندگانی که به موضوع «نقد جدید» پرداخته‌اند، بخشی از اثر خود را به مبحث پذیرش ادبی اختصاص داده‌اند. از جمله این نویسندگان می‌توان به علی تسلیمی اشاره کرد که کتاب *نقد ادبی، نظریه‌های ادبی و کاربرد آن در ادبیات فارسی* از وی نکات مفیدی از پذیرش به دست می‌دهد. از دیگر نویسندگانی که در آثارشان به موضوع پذیرش پرداخته‌اند، می‌توان به ایو شورل اشاره کرد؛ کتاب *ادبیات تطبیقی* از وی با ترجمه طهمورث ساجدی از جمله آثاری است که از نظریه پذیرش به عنوان راهکاری جدید در بررسی استقبال از آثار یاد کرده است.

مترجم این کتاب، طهمورث ساجدی، خود نیز نویسنده کتابی است با عنوان *ادبیات تطبیقی تا نقد ادبی* که در آن به نقاط مشترک دو حوزه نقد ادبی و ادبیات تطبیقی از جمله «نظریه پذیرش» اشاره می‌کند. همچنین وی اولین مقاله علمی پژوهشی در این باب را با عنوان «گی دوموپاسان در ایران» در شماره پانزدهم مجله *پژوهش ادبیات معاصر جهان* به چاپ رسانده است که در آن به بررسی سهم مترجمان فارسی در ترجمه آثار او و نیز به فرایند تأثیر وی بر ادبیات ایران می‌پردازد.

زیگبرت سالمون پراور نیز در فصلی از کتاب *درآمدی بر مطالعات ادبی تطبیقی* با ترجمه علی‌رضا انوشیروانی و مصطفی حسینی به نظریه پذیرش اشاره کرده و نمونه‌هایی از تحقیقات انجام گرفته براساس این نظریه را ذکر کرده است. از جمله مهم‌ترین مثال‌های مرتبط، بررسی پذیرش همینگوی در فرانسه است. برخی مقالاتی که به نظریه پذیرش و یا به اصطلاحات دیگری همچون پدیده دریافت، زیبایی‌شناسی دریافت، دریافت ادبی و... پرداخته‌اند، عبارت‌اند از:

۱- پروینی، خلیل؛ شکری، محمود. (۱۳۹۲). «نظریه پذیرش در نقد ادبی و ادبیات تطبیقی». *ویژنامه فرهنگستان*، پاییز و زمستان، شماره ۸، صص ۲۱-۳۹.

۲- جواری، محمدحسین. (۱۳۷۹). «از یائوس تا پدیده دریافت در ادبیات تطبیقی». *پژوهش ادبیات معاصر جهان*، شماره ۸، صص ۴۰-۴۷.

۳- جواری، محمدحسین. (۱۳۸۴). «نظریه زیبایی‌شناسی دریافت؛ روشی برای خوانش‌های جدید در ادب فارسی ادبیات و زبان‌ها». *مولوی پژوهی*، شماره ۵، صص ۵۷-۷۲.

۴- شریفیان، مهدی؛ نوری، علیرضا. (۱۳۹۰). «رهیافتی به مفهوم زندگی در اشعار نیما (براساس نظریه دریافت)». مجله تاریخ ادبیات، شماره ۶۸، صص ۱۹۹-۲۱۸.

۵- نظرزاده، رسول. (۱۳۸۲). «هر متن ناتمام است (سیری در پدیدارشناسی نظریه دریافت مخاطب)»، فارابی، شماره ۵۰، صص ۱۷۳-۱۹۰.

۶- نامور مطلق، بهمن. (۱۳۸۷). «یائوس و آیزر، نظریه دریافت». پژوهشنامه فرهنگستان هنر، شماره ۱۱، صص ۹۳-۱۱۰.

نکته قابل توجه این است که هر کدام از نویسندگان یادشده، به نوعی به نظریه پذیرش اشاره کرده و مطالب مفیدی در مورد آن نگاشته‌اند، اما هریک از آنان از زاویه‌ای خاص به این نظریه نگریسته‌اند. بدین معنی که در برخی از آثار مذکور، از منظر ادبیات تطبیقی و در برخی دیگر، از منظر ادبی به «نظریه پذیرش» پرداخته شده و در معدود آثاری که به عنوان زمینه مشترک میان نقد ادبی و ادبیات تطبیقی مطرح شده‌اند، به ذکر کلی و تیتروار مطالب، بسنده شده است و عملاً هیچ‌یک حدود دقیق این نظریه، میان ادبیات تطبیقی و نقد ادبی را ترسیم نکرده‌اند.^۱

از نمونه‌های عملی پذیرش نویسندگان فرانسوی در ایران نیز می‌توان به مقالات زیر اشاره کرد:

۱- کیهان‌منش، زهره؛ کهنمویی‌پور، ژاله. (۱۳۹۷). «دریافت ژان ماری گوستاو لوکلزیو در ایران». پژوهش زبان و ادبیات فرانسه، شماره ۲۱، صص ۶۷-۸۷.

۲- فارسیان، محمدرضا؛ جعفرزاده باکویی، مهشید. (۱۳۹۴). «پذیرش ادبی گوستاو فلوبر در ایران». مطالعات زبان و ترجمه، شماره ۳، صص ۲۹-۵۳.

۳- فارسیان، محمدرضا؛ رضایی، ناهید. (۱۳۸۹). «زولا در ایران». فصلنامه مطالعات زبان و ترجمه، شماره ۳، صص ۵۹-۸۱.

۴- ساجدی، طهمورث. (۱۳۸۲). «گی دوموپاسان در ایران». ادبیات معاصر جهان، شماره ۱۵، صص ۴۷-۶۲. در ایران برای واژه فرانسوی Réception، یا Reception در زبان انگلیسی، معادل‌های «دریافت»، «پذیرش» و «اقبال» مورداستفاده قرار گرفته است. طهمورث ساجدی نیز در کتاب *از ادبیات تطبیقی تا نقد ادبی*، این سه معادل را برای واژه فرانسوی Réception عنوان می‌کند. ترجیح تطبیق‌گران نخست به کاربرد واژه «دریافت»، سپس «پذیرش» و در انتها «اقبال» بوده است. به کاربرد معادل‌هایی متفاوت سبب شد در پی یافتن پاسخی برای این پرسش باشیم که به راستی کدام‌یک از معادل‌های یادشده برای این واژه فرانسوی و در واقع در مورد این نظریه بیشتر صدق می‌کند. در این راستا تا حد امکان به مطالعه و بررسی منابع موجود در باب این نظریه پرداختیم. آنچه در این مطالعات جلب نظر می‌کرد، تفاوت‌هایی بود که در نتیجه به کاربرد معادل‌های مختلف برای این واژه، در تعریف نظریه حاصل شده است. همان‌طور که گفته شد، اکثر

۱. شگری، پروینی، ۱۳۹۶، ص ۲۶.

تطبیق‌گران معادل «دریافت» را برگزیده و از این نظریه با عنوان «زیبایی‌شناسی دریافت» (زیبایی‌شناختی دریافت) و زیرشاخه ادبیات تطبیقی یاد کرده‌اند؛ عده‌ای نیز از واژه «پذیرش» استفاده کرده و این نظریه را «زیبایی‌شناسی پذیرش» (زیبایی‌شناسی پذیرش) نام نهاده‌اند.

اما این تفاوت سلیقه در برگزیدن معادل، از آن‌رو اهمیت دارد که سبب ایجاد نوعی تفاوت در تعاریف ارائه‌شده از این نظریه می‌شود. طبق تعاریف داده‌شده از نظریه «دریافت»، آنچه که اساس این نظریه را تشکیل می‌دهد، تفسیر و تأویل متن از سوی خواننده آن است؛ به این معنی که خواننده، عنصری منفعل شمرده نمی‌شود و به گونه‌ای حیات‌بخش متن محسوب می‌گردد. در این نظریه، «خواندن»، امری پویاست. این خواننده است که در نبود نویسنده، به متن، معنا و مفهوم می‌بخشد؛ به نحوی که نویسنده و اثر، دیگر به‌سان سابق، حائز اهمیت نیستند و این خواننده است که در مرکز توجه قرار دارد. از این‌رو، دیگر برای متن، معنایی واحد در نظر گرفته نمی‌شود، بلکه اثر به تعداد خوانندگانش دارای معنی و پیام می‌گردد؛ آن‌هم معانی و پیام‌هایی که نزد هر خواننده با خواننده دیگر متفاوت است؛ چراکه خوانندگان متعدّد، تحت تأثیر احساسات، تجارب و پیش‌دانسته‌های خود هستند و هر یک از متنی واحد، فهم و درکی منحصر به فرد و متفاوت پیدا می‌کنند.

در این معنا که خواننده متن را «دریافت» خواهد کرد، مقصود و مراد از واژه «دریافت»، فهم متن است؛ فهمی که توسط خواننده یا خوانندگان به صورت انفرادی از اثر صورت می‌گیرد. در فهم متن توسط هر خواننده، به شرایط اجتماعی، فرهنگی، سیاسی و... جامعه توجه زیادی نمی‌شود و فرد و تجاربش در مرکز اهمیت قرار می‌گیرند.

تفاوت نیز در همین امر است که برخی به دلیل انتخاب واژه «دریافت» که همان فهم انفرادی است، به ذکر اهمیت خواننده بسنده می‌کنند و این نظریه را محدود به پررنگ کردن نقش خواننده و امر خواندن می‌دانند.

حال آنکه واژه «پذیرش» از بار مثبت بیشتری برخوردار است و به گونه‌ای به معنای مقبولیت است و از این جهت به واژه «اقبال» شبیه است. عده‌ای دیگر پس از ذکر اهمیت خواننده، عنوان می‌کنند که بخش دیگری از این نظریه مربوط به مطالعه و بررسی علل گرایش یا عدم گرایش جامعه به یک اثر است؛ یعنی مطالعه و بررسی بستر اجتماعی، فرهنگی و حتی سیاسی جامعه. پدیده «دریافت» ابتدا از سوی هر یک از خوانندگان صورت می‌پذیرد و سپس باید شرایطی را بررسی کرد که این خوانندگان در کنار یکدیگر قرار گرفته‌اند و پس از دریافت اثر از آن استقبال کرده یا آن را نپذیرفته‌اند. جامعه خوانندگانی که هر یک تحت تأثیر عوامل درونی گوناگون، فهم و دریافت متفاوتی از متن داشته‌اند، اما به دلیل زیست در محیطی مشترک تحت تأثیر عوامل بیرونی یکسانی بوده و در نتیجه به غیر از عوامل درونی، عوامل بیرونی نیز نقش مؤثری در پذیرش یا عدم پذیرش اثر داشته‌اند.

شاید علت این تفاوت در تعریف را بتوان در برداشتی که از افق انتظار در این نظریه می‌شود، جست‌وجو کرد.

مهدی رحیم‌پور در مقاله «نظریه دریافت: از سراج‌الدین علی‌خان آرزوی اکبرآبادی تا هانس روبریاس آلمانی» که در شماره اول مجله آینه میراث در سال ۱۳۸۸ به چاپ رسیده است، این برداشت از افق انتظار را در سه بخش تبیین می‌کند:

ا. بازتاب معنی: خواننده به درکی از متن دست می‌یابد. در این مرحله، معنی بیان‌شده در متن توسط نویسنده، در ذهن و فکر خواننده بازتاب می‌یابد و به‌واسطه متن، به او منتقل می‌شود.

ب. درجه پذیرش گفتار: خواننده به‌شکلی خودآگاه یا ناخودآگاه، معنی دریافتی از متن را کنار آنچه که در ذهن خود داشته است، می‌گذارد و به مقایسه دست می‌زند. در واقع، این مقایسه میان معنی موجود و معنی موردانتظار خود خواننده است.

اما موضوع موردبحث ما برداشت سوومی است که وی از افق انتظار ارائه می‌دهد:

ج. قابلیت پذیرش اجتماعی مفهومی متون: پذیرش و یا عدم پذیرش، افزون‌بر ساختارهای ادبی و شیوه بیان مفاهیم، گاه به زمینه مساعد و نامساعد اجتماعی نیز بستگی دارد. علاوه‌بر قرائت متن از دیدگاه ادبی و نقش رابطه میان‌متنی در دریافت آن، می‌توان به نقش مهم شرایط اجتماعی و سازگار بودن و یا نبودن آن با دریافت اثر اشاره کرد.^۱

بنابراین، می‌توان نتیجه گرفت که در تئوری Réception معادل «دریافت» زیرشاخه‌ای از معادل «پذیرش» است. یک اثر ابتدا می‌بایست توسط خوانندگان فهمیده و «دریافت» شود و سپس مورد «پذیرش» جامعه که متشکل از همان خوانندگان است، قرار گیرد. تلاش ما نیز در این پژوهش، معطوف به استفاده از معادل «پذیرش» است.

مفهوم پذیرش در فرهنگ واژگان نقد ادبی چنین آورده شده است: درک یک متن توسط عموم و بررسی پذیرش یک متن، پذیرفتن این نکته است که خوانش یک اثر همواره پذیرشی است که به مکان و زمان اثر بستگی دارد.^۲

دو مفهوم حائز اهمیت از این مفهوم پذیرش حاصل می‌شوند: مفهوم خوانش و مفهوم عموم. درحقیقت تئوری‌های پذیرش در هنگام ظهورشان در دهه شصت به این مفاهیم کلیدی در تحلیل آثار ادبی تأکید ورزیدند.

پذیرش یک اثر ادبی به‌عنوان «پروسه تاریخی اجتماعی مرتبط با افق انتظاری که به‌واسطه فرهنگ تعریف شده است»^۳، در نظر گرفته می‌شود. این نظریه به خواننده که براساس ارزش‌های فردی، اجتماعی و

۱. رحیم‌پور، ۱۳۸۸، صص ۹۶-۹۷.

2. Garde-Tamine, Hubert, 2002, p174.

3. Iegay- Gros, 2002, p54.

فرهنگی به تولید معنا می‌پردازد، نقشی فعال می‌دهد. در این دیدگاه، آنتوان کامپنیون تأکید کرده است که «ما تحت عنوان بررسی پذیرش، در اندیشه تحلیل دقیق‌تری از خوانش، همچون عکس‌العملی فردی یا جمعی از متن ادبی هستیم»^۱. بر این اساس نیز نمی‌توان نظریه پذیرش را تنها محدود به دریافت فردی کرد؛ بلکه این نظریه سیری است که از نقش خواننده در فهم متن آغاز می‌شود و با بررسی و مطالعه شرایط اجتماعی، فرهنگی جامعه و بررسی پذیرش اثر از سوی مردم که شامل همه اقشار جامعه است، پایان می‌یابد. اما در عین حال باید توجه داشت که بار مثبت و اژه پذیرش به این معنی نیست که یک اثر لزوماً در جامعه محبوبیت داشته است. برخی از آثار و نویسندگان از پذیرشی درخور برخوردار بوده‌اند؛ حال آنکه ممکن است بسیاری دیگر نیز از پذیرش بالایی بهره‌مند نباشند.

زیبایی‌شناسی دریافت که هانس روبرت یاوس طلایه‌دار آن است، به عنوان مکتب اصلی تئوری‌های پذیرش در نظر گرفته شده است. بررسی پذیرش بر اساس نظریه یاوس بر تشکیل مجدد افق انتظار نخستین مخاطبان و سپس مقایسه موقعیت‌های تاریخی خوانندگان متوالی مبتنی است؛ ضمن اینکه افق‌ها و دیدگاه‌های خوانندگان، ارزش‌ها و نرّم‌های زیبایی‌شناسی و اجتماعی در ارتباط با یکدیگر قرار داده می‌شوند.

با توجه به توضیحات مختصر ارائه‌شده، این اثر خواهد کوشید تا ضمن بررسی دقیق ادبیات تطبیقی و ارائه تعاریف مرتبط با آن در فصل اول، نظریه پذیرش را مطالعه و بررسی کند. آنگاه در فصل دوم به مطالعه زندگی آلبر کامو، آثار و فلسفه وی خواهیم پرداخت و در فصل سوم نیز جایگاه وی را در ایران بررسی خواهیم کرد. در فصل آخر با عنوان «از دریافت تا پذیرش» سعی خواهیم کرد تا با توجه به مستندات موجود به تحلیل دلایل مقبولیت این نویسنده بپردازیم.

امید که با توجه به عدم وجود کتابی مستقل در ایران، این اثر بتواند تا اندازه‌ای خوانندگان محترم را با اصول نظریه پذیرش، آشنا و جایگاه کامو را از بُعد زمانی و مکانی، در نزد ایرانیان روشن سازد.